

Dünyada ve Türkiye’de Yemelik Dane Baklagillerin Durumu

Ali Gülümser

Emekli Öğretim Üyesi

Sorumlu yazar e-posta (Corresponding author e-mail): gulumser@omu.edu.tr

Öz

Kutup bölgeleri hariç baklagiller familyasına giren bütün bitkiler dünyanın her yerinde yetişmekte olan tek yıllık ve çok yıllık 12.000 türü kapsamaktadır. Bunlardan sadece 200 türün ziraati yapılmaktadır. Bu türlerin içerisinde yemelik olarak kullanılanlar fasulye (*Phaseolus vulgaris* L.), nohut (*Cicer arietinum* L.), mercimek (*Lens culunaris* Medik. , *Lens esculenta* Moench.), bakla (*Vicia faba* L), börülce (*Vigna sinensis* L.) ve bezelye (*Pisum sativum* L.)’dir. Yemelik tane baklagiller binlerce yıldır insan beslenmesinde bitkisel proteinin ana kaynağı olarak dünya ve ülkemizde çok önemli bir yer tutmuştur. Dünya ve Türkiye’de tarla bitkileri üretimi yapılan alanlarda ilk sırayı tahıllar sahip olurken bunu yemelik baklagiller izlemektedir. Dünyada yaklaşık 1.5 milyar hektar olan tarım alanlarının, 66.8 milyon hektarında yemelik baklagil ekilmekte ve 61.2 milyon ton üretim yapılmaktadır. Dünyada en fazla ekilen yemelik baklagiller sırasıyla fasulye, nohut, börülce, bezelye mercimek ve bakla olurken, en fazla üretilenler ise fasulye, nohut, bezelye, börülce, mercimek ve bakla olmuştur. Ülkemizde toplam 24.3 milyon hektar olan tarım alanının, 735 bin hektarında yemelik baklagil ekilmekte, yaklaşık 1 milyon ton üretim yapılmaktadır. Ülkemizde en fazla ekilen yemelik baklagiller sırasıyla nohut (388 bin ha), mercimek (323 bin ha), fasulye (91 bin ha), bakla (3.2 bin ha), börülce (1.9 bin ha) ve bezelye (1.1 bin ha) olurken, en fazla üretilenler ise nohut (411 bin ton), mercimek (540 bin ton), fasulye (215 bin ton), bakla (7 bin ton), bezelye (2.9 bin ton) ve börülce (2.4 bin ton) olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yemelik tane baklagil, nohut protein

Situation of Pulse in Turkey and World

Abstract

Leguminosae family include annual or perennial 12.000 species which can be grown in all the world except arctic regions. Only 200 speceis are cultivated. The cultivated legumes speceis as pulse are bean (*Phaseolus vulgaris* L.), chickpea (*Cicer arietinum* L.), lentil (*Lens culunaris* Medik. , *Lens esculenta* Moench.), fababean (*Vicia faba* L), cowpea (*Vigna sinensis* L.) and pea (*Pisum sativum* L.). Pulses have held an importand place in human diet as the main source of vegetable protein in Turkey and world for thousand years. After cereals, pulses are the second crop having the highest cultivation area. In the total field crops area of the world, which is approximately 1.5 million hectares, pulses are planted on 66.8 million hectares with 61.2 million tons production. The most cultivated pulses in the world are bean, chickpea, cowpea, pea, cowpea and faba bean while the most produced are bean, chickpea, pea, cowpea, lentil and faba bean respectively. In the total 24.3 million hectares field crop areas of Turkey, pulses grown on 735 thousand hectares with 1 million tones production. In Turkey, the most seeded pulses are chickpea (388 thousand hectares), lentil (323 thousand hectares), bean (91 thousand hectares), faba bean (3.2 thousand hectares), cowpea (1.9 thousand hectares) and pea (1.1 thousand hectares) while the most produced are chickpea (411 thousand tons), lentil (540 thousand tons), bean (215 thousand tons), faba bean (7 thousand tons), pea (2.9 thousand tons) and cowpea (2.4 thousand tons).

Keywords: Pulse, chickpea, protein

Giriş

Baklagiller familyasına giren bitkilerin tümü kutup bölgeleri hariç dünyanın diğer bütün iklim şartlarında yetişmekte olan tek yıllık ve çok yıllık olmak üzere 12.000 türü kapsamakta ve bunlardan sadece 200 türün tarımı yapılmaktadır. Bu türlerin içerisinde yemelik

tane baklagil olarak kullanılanlar fasulye (*Phaseolus vulgaris* L.), nohut (*Cicer arietinum* L.), mercimek (*Lens culunaris* Medik. , *Lens esculenta* Moench.), bakla (*Vicia faba* L.), börülce (*Vigna sinensis* L.) ve bezelye (*Pisum sativum* L.)’dir (Akçin 1988). Yemelik tane

baklagiller binlerce yıldır insan beslenmesinde bitkisel proteinin ana kaynağı olarak dünya ve ülkemizde çok önemli bir yer tutmuştur (Akova 2009). Kültürü yapılan yemeklik baklagillerin hepsi tek yıllıktır. Mercimek ve baklanın diğer türlere oranla düşük sıcaklığa dayanıklı olmaları nedeni ile kışlık olarak ta yetiştirilebilmelerinin yanında, hepsi yazlık bitkilerdir. Sıcaklık isteği en fazla olan fasulye ve börülce olurken, bunu sırasıyla nohut, bezelye, bakla ve mercimek izler. Kültürü yapılan bu türler içerisinde fasulye, börülce, bakla ve bezelye su isteği fazla olan türler iken, mercimek ve nohut ise genelde kurak alan bitkileridir. Toprak isteği bakımından ne ağır ne de fazla hafif toprakları istemeyen yemeklik baklagiller tınlı- humuslu ve kireççe zengin, pH 6-8 arısında, azot ve fosforca zengin toprakları isterler (Akçin 1988; Kün ve ark. 2005).

Dünya ve Türkiye'de tarla bitkileri üretimi yapılan alanlarda ilk sırayı tahıllar sahip olurken bunu yemeklik baklagiller izlemektedir. Dünyada yaklaşık 1.5 milyar hektar olan tarım alanlarının, 66.8 milyon hektarında yemeklik baklagil ekilmekte ve 61.2 milyon ton üretim yapılmaktadır. Dünyada en fazla ekilen yemeklik baklagiller sırasıyla fasulye, nohut, börülce, bezelye, mercimek ve bakla olurken, en fazla üretilenler ise fasulye, nohut, bezelye, börülce, mercimek ve bakla olmuştur. Ülkemizde toplam 24.3 milyon hektar olan tarım alanının, 735 bin hektarında yemeklik baklagil ekilmekte, yaklaşık 1 milyon ton üretim yapılmaktadır. Ülkemizde en fazla ekilen yemeklik baklagiller sırasıyla nohut, mercimek, fasulye, bakla, börülce ve bezelye olurken, en fazla üretilenler ise nohut, mercimek, fasulye, bakla, bezelye ve börülce olmuştur (Anonim 2014).

Yemeklik baklagiller dünyadaki 2 milyar'dan fazla insan için protein kaynağıdır. Yağ oranı düşük, karbonhidrat oranı yüksek ve besleyicidir. Dünyada insan beslenmesindeki bitkisel proteinlerin %22'si, karbonhidratların %7'si; hayvan beslenmesindeki proteinlerin %38'i karbonhidratların %5'i yemeklik tane

baklagillerden sağlanmaktadır. Türkiye, baklagillerin gen merkezi olarak kabul edilen 'verimli hilal'in en önemli parçasıdır. Bunun dışında tüketim oranları açısından dünyada önemli bir yeri olduğu gibi tarihsel olarak net ihracatçı konumunda olmuştur. Ülkemizin hemen hemen her bölgesinde yetiştirilen yemeklik tane baklagiller Türk mutfağının ve özellikle dar gelirli ailelerin protein kaynağını oluşturmaktadır. Ürettiğimiz baklagillerin önemli bir kısmı yurt içinde tüketilmektedir. Ülkemizde kişi başına yıllık ortalama 3-4 kg fasulye, 4-5 kg mercimek ve 5-6 kg nohut tüketildiği dikkate alındığında, yemeklik tane baklagillerin ülkemiz insanları açısından önemi büyüktür (Adak ve ark. 2010).

Besin değerleri bakımından zengin oldukları gibi yetiştirildikleri toprağa da olumlu etkilerde bulunmaktadır. Havanın serbest azotunu toprağa bağlama özelliklerinden dolayı hem çevre açısından hem de sürdürülebilirliğin açısından bu bitkilerin önemleri artmaktadır. Baklagiller ile ortak yaşayan *Rhizobium* türü bakteriler, havada serbest halde bulunan azotu yasadıkları ortama bağlayarak toprağı organik azotça zenginleştirirler ve gereksinimlerini bu azottan sağlarlar. Yemeklik baklagillerin toprağa bağladıkları azot miktarı çeşide ve çevre koşullarına göre, yılda 5-20 kg/da arasında değişmektedir (Şehirli 1988).

Dünya ve Türkiye'de Yemeklik Baklagil Üretimi

Dünyada Yemeklik Baklagil Üretimi

2013 yılı verilerine göre dünya toplam baklagil ekim alanı 66.8 milyon ha üretimi ise 61.3 milyon ton dolaylarındadır. En fazla ekim alanı (29.234.228 ha) ve üretim miktarına (23.139.004 ton) fasulye sahipken, en yüksek verim seviyesi (1.651 kg/ha) bakladadır. Dünyada ekim alanı bakımından fasulye ilk sırayı alırken bunu nohut, börülce, bezelye, mercimek ve bakla takip etmekte, üretimde ise bezelye börülcenin önüne geçmektedir (Çizelge 1).

Çizelge 1. 2013 Yılı dünyada yemeklik tane baklagiller ekim alanı, üretim ve verimi

Table 1. Global cultivation area, production and yield of grain legumes in 2013

Cinsler	Ekim Alanı (ha)	Üretim (ton)	Verim (kg/ha)
Fasulye	29 234 228	23 139 004	791
Nohut	13 540 398	13 102 023	967
Bezelye	6 379 535	10 979 946	1 139
Börülce	11 316 105	5 718 145	505
Mercimek	4 344 671	4 951 720	1 140
Bakla	2 057 883	3 398 330	1 651
Toplam	66 872 820	61 289 168	-----

(Kaynak: FAO, 2015), (Source: FAO, 2015)

Çizelge 2. Yıllar itibariyle dünyada yemelik tane baklagiller ekim alanı, üretim ve verimi
Table 2. Long term global cultivation area, production and yield of grain legumes

Yıllar	Ekim Alanı (ha)	Üretim (ton)	Verim (kg/ha)
1961	8 597 758	32 822 788	649
1970	53 485 094	35 739 884	695
1980	51 522 326	34 864 946	749
1990	56 817 927	50 032 136	1 001
2000	53 974 161	46 737 594	1 017
2010	67 833 563	61 078 304	1 106
2011	67 189 630	58 443 661	1 088
2012	66 488 273	60 800 696	1 105
2013	66 872 820	61 289 168	1 129

(Kaynak: FAO, 2013), (Source: FAO, 2013)

Çizelge 3. 2013 Yılı ülkeler itibariyle fasulye, mercimek, nohut, börülce, bakla ve bezelye ekim alanı, üretim ve verim değerleri

Table 3. Bean, lentil, chickpea, cowpea, fababean and pea cultivation area, production and yield by countries in 2013

	Ülkeler	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Fasulye	Hindistan	9 100 000	3 630 000	398
	Brezilya	2 831 008	2 936 444	1 037
	Myanmar	2 700 000	3 800 000	1 407
Mercimek	Hindistan	1 890 000	1 134 000	600
	Kanada	954 200	1 880 500	1 970
	Türkiye	281 178	417 000	1 483
Nohut	Hindistan	9600000	8 832 500	920
	Pakistan	992000	751 000	757
	Avustralya	573600	813 300	1 417
Börülce	Nijer	4 700 000	1 300 000	276
	Nijerya	3 200 000	2 500 000	781
	Burkina Faso	1 200 500	580 000	483
Bakla	Çin	922 000	1 400 000	1 518
	Morokko	205 520	156 669	762
	Etiyopya	151 225	149 374	987
Bezelye	Kanada	1 311 100	3 849 300	2 935
	Rusya	965 952	1 380 000	1 397
	Çin	905 000	1 350 167	1 524

(Kaynak: FAO, 2013) (Source: FAO, 2013)

Yıllar itibariyle dünyada yemelik baklagil ekim alanı, üretim ve verim değerlerinde artış gerçekleşmiştir. Ekim alanı ve üretimde 1990 yılından 2000 yılına kadar belirgin bir düşüş olmuş fakat 2000 yılından itibaren azalarak artış olmuştur (Çizelge 2).

Dünyada en fazla baklagil üreten ülke Hindistan'dır. Ülkeler itibariyle en fazla fasulye, nohut, mercimek ekilen ülke Hindistan olurken, en fazla börülce Nijerya'da, bakla Çin'de, bezelye'de Kanada'da ekilmektedir (Çizelge 3).

Yemelik baklagiller dünyanın her yerinde yetiştirilmeler birlikte, genel olarak belirli cinslerin üretimi kıtalara göre ön plana çıkmaktadırlar. Dünyada en fazla ekim alanına

sahip fasulye üretimi Asya ve Afrika, nohut üretimi ise Asya ve Afrika, bezelye üretimi Amerika, Asya ve Avusturya, börülce üretimi Afrika ve Asya ülkelerinde, mercimek üretimi Amerika ve Asya, bakla üretimi ise Asya ve Afrika kıtalarında yoğunluk kazanmıştır (Çizelge 4).

Gelişmekte olan ülkelerin yanında, son yıllarda gelişmiş ülkelerde de baklagillere olan talep artış göstermiştir. Ancak, biyoyakıt üretimi için gerekli olan hammadde temini amacıyla üretimi gerçekleştirilen mısır ve şeker kamışı gibi ürünlere kayma nedeniyle baklagil ekim alanları azalma göstermiştir (Akova 2009; Şehirli ve ark. 2005).

Çizelge 4. Kıtalarda yemeklik tane baklagil ekim alanı, üretim ve verim değerleri
Table 4. Cultivation area, production and yield of grain legumes by continents

Kıtalar	Cinsler	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)
Afrika	Fasulye	7 694 513	4 860 480	631
	Bakla	570 465	737 733	1 293
	Nohut	483 485	530 952	1 098
	Börülce	11 075 159	5 421 561	489
	Mercimek	178 159	185 925	1 043
	Bezelye	811 815	719 546	886
Amerika	Fasulye	6 977 288	7 089 875	1 016
	Bakla	173 367	205 336	1 184
	Nohut	329 735	596 248	1 808
	Börülce	73 799	79 276	1 074
	Mercimek	1 116 767	2 122 106	1 900
	Bezelye	1 787 712	4 748 067	2 655
Asya	Fasulye	14 237 089	10 635 154	747
	Bakla	963 589	1 494 411	1 550
	Nohut	12 079 222	11 067 997	916
	Börülce	160 402	193 272	1 204
	Mercimek	2 819 784	2 245 790	796
	Bezelye	1 875 177	2 229 016	1 188
Avrupa	Fasulye	260 088	500 495	1 924
	Bakla	238 462	663 350	2 781
	Nohut	74 356	93 526	1 257
	Börülce	6 745	24 036	3 563
	Mercimek	83 861	70 599	841
	Bezelye	1 723 501	3 020 567	1 752
Okyanusya	Fasulye	65 250	53 000	812
	Bakla	112 000	297 500	2 656
	Nohut	573 600	813 300	1 417
	Börülce	-	-	-
	Mercimek	146 100	327 300	2 240
	Bezelye	181 330	262 750	1 449

(Kaynak: FAO, 2013) (Source: FAO, 2013)

Çizelge 5. 2014 yılı Türkiye'de yemeklik tane baklagiller ekim alanı, üretim ve verimi
Table 5. Cultivation area, production and yield of grain legumes in Turkey (2014)

Cinsler	Ekim Alanı (bin ha)	Üretim (bin ton)	Verim (kg/da)
Fasulye	91	215	238
Nohut	388	411	116
Bezelye	1.1	2.9	260
Börülce	1.9	2.4	103
Mercimek	323	540	131
Bakla	3.2	7.0	216

(Kaynak: TÜİK 2014), (Source: TÜİK, 2014)

Türkiye'de Yemeklik Baklagil Üretimi

2015 yılı verilerine göre ülkemizde her yıl işlenen tarım alanlarının yaklaşık % 3.2'lik bölümünde baklagiller yetiştirilmektedir. Ekiliş alanı bakımından baklagiller, tahıllardan sonra en önemli yeri tutmaktadır. Yemeklik tane baklagil cinslerinin içerisinde yaklaşık 388 bin ha ekim alanı ile nohut ilk sırayı almakta, nohudu 223 bin ha ile mercimek, 91 bin ha ile fasulye, 3.2 bin ha ile bakla, 1.9 bin ha börülce ve 1.1 bin ha ile bezelye takip etmektedir (Çizelge 5).

Ülkemizde en fazla ekilen yemeklik baklagiller sırasıyla nohut, mercimek, fasulye,

bakla, börülce ve bezelye olurken, en fazla üretilenler ise nohut, mercimek, fasulye, bakla, bezelye ve börülce olmuştur (Çizelge 6). Türkiye de yemeklik tane baklagil ekiliş, üretim ve verim değerlerinde yıllar itibarıyla sürekli azalış görülmektedir. Bunun en önemli nedeni, 1990 sonrası TMO'nun baklagil alımlarını azaltması 1994'de tamamen durdurmasıyla, ürettiği ürünü elinde kalan üretici baklagil ekim alanlarını, fiyat garantisi olan ve üretimi daha kolay olan diğer ürünlere kaydırmıştır (Akova 2009).

Çizelge 6. Yıllar itibariyle Türkiye'nin yemelik baklagiller ekim alanı, üretim ve verim değerleri
Table 6. Long term cultivation area, production and yield of grain legumes in Turkey

	Yıl	Fasulye	Bakla	Nohut	Börülce	Mercimek	Bezelye
Ekim Alanı (ha)	1991	1 780 000	380 000	8 780 000	20 500	7 900 000	17 000
	1996	1 725 000	245 000	7 800 000	28 500	6 200 000	16 500
	2001	1 750 000	190 000	6 450 000	29 000	4 700 000	12 500
	2006	1 290 515	54 475	5 243 672	29 254	4 241 700	15 658
	2011	946 254	37 816	4 464 129	20 323	2 148 473	13 048
	2014	911 103	32 274	3 885 175	19 408	2 494 937	11 490
Üretim (ton)	1991	214 000	70 000	855 000	2 200	640 000	4 400
	1996	230 000	46 300	732 000	2 700	645 000	4 000
	2001	225 000	35 000	535 000	2 000	520 000	2 700
	2006	195 970	10 897	551 746	2 937	622 624	4 373
	2011	200 673	7 963	487 477	2 149	405 952	3 628
	2014	215 000	6 971	450 000	2 006	345 000	2 987
Verim (kg/da)	1991	120	184	98	107	80	259
	1996	134	189	94	95	98	242
	2001	129	184	84	69	100	217
	2006	152	200	106	101	123	279
	2011	212	211	122	106	157	278
	2014	238	216	116	103	130	260

(Kaynak: FAO 2015), (Source: FAO, 2015)

Ülkemizde yemelik baklagil ekim ve üretimi bakımından Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri ön plana çıkmaktadır. Genel olarak, kırmızı mercimek Güneydoğu'da, yeşil mercimek, nohut ve fasulye İç Anadolu, bakla Ege ve Marmara'da, bezelye ise Ege, Marmara ve İç Anadolu Bölgelerinde en fazla yetiştirilmektedir (Çizelge 7).

Dünya'da ve Türkiye'de Yemelik Tane Baklagil Dış Alım ve Satım Değerleri

Dünyada en fazla ithal ve ihraç edilen ürün bezelyedir, bunu sırasıyla fasulye, mercimek, nohut, bakla takip etmektedir. Dünya baklagil üretiminin %80-85'i üretilen ülkeler tarafından tüketilmekte, %10- 5'lik kısım ise uluslararası ticarete sunulmaktadır. Dünyada baklagil dışsatımı bakımından son yıllardaki en önemli ülke Kanada'dır. Kanada 1990'lı yıllardan sonra baklagil üretimini önemli ölçüde arttırmış ve son yıllarda dışsatımda aldığı pay %25'in üzerine çıkmıştır. Kanada'yı sırasıyla ABD, Çin Halk Cumhuriyeti, Avustralya ve Türkiye takip etmektedir.

Özellikle 1980 yılından itibaren üretimde görülen artışlarla birlikte Türkiye'de tane baklagil dışsatımında önemli ölçüde artışlar gerçekleşmiş, 1990 yılında ülkemiz dünyanın en büyük dışsatımcısı olmuştur (Akova 2009). Dünyanın en büyük yeşil mercimek dışsatımcı konumunda olan ülkemizin; yeşil mercimek üretimini arttıramaması ürünün ihraç değerini önemli ölçüde düşüren mercimek tohum böcekleri ile etkili bir mücadele gerçekleştirilememesi,

pazarlama aşamasında modern depolama metotlarının uygulanamayışı, birim alandan alınan verimin arttırılamaması ve dolayısıyla maliyetin düşürülememesidir. Bunun sonucunda da Kanada'nın olumlu politikaları ile üretimini arttırması dünya piyasalarındaki üstünlüğümüz Kanada'ya geçmiştir (Adak ve ark. 2010).

Türkiye özellikle 1997 yılından itibaren önemli miktarlarda baklagil dışalımını yapmıştır. 1994 yılına kadar dışalımın yaklaşık tamamını kuru fasulye oluştururken, bu yıldan itibaren yeşil mercimek, 1997 yılından sonra da nohut ve kırmızı mercimek dışalımımız önemli ölçüde artmıştır. Uzun yıllar baklagil ihracatçısı olarak bilinen Türkiye'nin son yıllarda ithalatında da artışlar görülmektedir. Özellikle geçmişte yok denecek kadar az olan k.mercimek ithalatı, 2008 yılında 168 bin ton ile dünyada ithalatında ilk sıraya çıkmıştır. K.mercimek ithalatı Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşanan kuraklığın etkisi sonucu 2008 yılında artmış, ithalat 2012, 2013 yıllarında da devam etmiştir (Akova 2009).

Yemelik Tane Baklagil Sorunları ve Çözüm Önerileri:

Yemelik baklagil yetiştiriciliğinde en önemli sorun üretim maliyetlerinin yüksekliğidir. Üretimde kullanılan girdilerdeki fiyat yüksekliği maliyetleri arttırmaktadır. Dünya'da ve Türkiye'de nohut ekim alanlarını sınırlayan en önemli faktör antraknoz (*Ascochyta blight*) hastalığıdır. Verimliliğin artırılması için, miras hukuku ile arazi parçalanması önlenerek,

Çizelge 7. Türkiye’de bölgeler itibariyle yemeklik tane baklagil ekim alanı, üretim ve verim
Table 7. Cultivation area, production and yield of grain legumes in Turkey by regions

Bölgeler	Ürün adı	Ekilen alan (dekar)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Doğu Anadolu Bölgesi	Fasulye	127 789	19 064	158
	Nohut	62 998	7 115	122
	Mercimek	20 806	2 629	121
	Toplam	211 593	28 808	-
İç Anadolu Bölgesi	Nohut	1 369 957	154 958	114
	Fasulye	476 905	148 302	302
	Mercimek	18 360	2 903	146
	Bezelye	2 550	832	326
	Bakla	60	9	150
	Toplam	1 867 832	307 004	-
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Mercimek	2 252 066	315 466	144
	Nohut	369 390	49 810	135
	Fasulye	3 774	916	243
	Bezelye	601	30	50
	Toplam	2 625 831	366 222	-
Marmara Bölgesi	Nohut	240 753	31 587	137
	Fasulye	62 324	11 901	183
	Bakla	16 173	3 804	242
	Bezelye	3 010	736	235
	Börülce	620	86	139
	Mercimek	445	51	115
	Toplam	322 592	48 048	-
Ege Bölgesi	Nohut	733 730	73 530	100
	Fasulye	53 855	8 129	151
	Mercimek	23 550	2 313	98
	Börülce	17 238	1 776	103
	Bakla	10 512	2 000	190
	Bezelye	3 816	1 108	290
	Toplam	842 701	88 856	-
Akdeniz Bölgesi	Nohut	921 417	112 880	123
	Fasulye	80 582	13 639	169
	Mercimek	9 196	1 633	178
	Bakla	2 462	723	294
	Börülce	1 550	144	93
	Bezelye	866	177	204
	Toplam	1 016 073	129 196	-
Karadeniz Bölgesi	Nohut	186 930	1160	148
	Fasulye	105 874	13049	128
	Bakla	3 067	435	142
	Bezelye	647	104	145
	Mercimek	38	5	132
	Toplam	296 556	14 753	-

(Kaynak: TÜİK 2014), (Source: TÜİK 2014)

Çizelge 8. Dünya’da yemeklik tane baklagillerin ithalat ve ihracat değerleri
Table 8. Amounts of grain legumes imported and exported

Ürünler	Fasulye	Bakla	Nohut	Mercimek	Bezelye
İthalat	3 321 726	587 712	1 114 171	1 918 223	4 316 719
İhracat	3 393 895	799 277	1 158 957	1 963 981	4 820 937

(Kaynak: FAO 2011), (Source: FAO 2011)

ülkemizde genel olarak küçük aile işletmelerinde geçimlik tarım olarak gerçekleştirilen baklagil üretiminin pazara yönelik olarak yapılması sağlanmalıdır. Birçok tarımsal üründe olduğu gibi baklagillerde de, etkin bir pazarlama ağı olmadığı gibi örgütlenme de yetersizdir. 1990 sonrası

TMO'nun baklagil alımlarını azaltması 1994'de tamamen durdurması ve yerine herhangi bir baklagil pazarlama politikası oluşturulamaması ile birlikte üretici pazarlama sorunu yaşamaya başlamıştır. Ürettiği ürünü elinde kalan üretici baklagil ekim alanlarını, fiyat garantisi olan ve üretimi daha kolay olan diğer ürünlere

Çizelge 9. 2012/2013 yılı Türkiye'de yemelik tane baklagillerin ithalat ve ihracat değerleri
Table 9. Import and export values of grain legumes in Turkey (2012/2013)

	Üretim (Ton)	Yurt içi kullanımı (Ton)	Tohumluk kullanımı (Ton)	İthalat (Ton)	İhracat (Ton)	Kişi başına tüketim (kg)	Yeterlilik derecesi (%)
Bakla	40 471	39 688	-	-	216	0.47	100.54
Bezelye	101 959	98 975	-	946	2 401	1.18	101.47
K.Mercimek	410 000	326 244	17 183	104 994	178 090	3.98	122.41
Y.Mercimek	28 000	50 299	1 815	24 349	1 322	0.62	54.22
Fasulye	200 000	237 817	9 317	41 408	1 391	2.94	83.17
Nohut	518 000	514 077	49 949	39 442	36 631	5.97	99.45

(Kaynak: TÜİK, 2012/2013), (Source: TÜİK, 2012/2013)

kaydırmıştır. Baklagillerde ürünü ve üreticiyi garanti altına alan ürün satış kooperatifi yoktur. İç piyasa fiyatlarını etkileyen bir diğer unsur ise düşük fiyatlı gerçekleştirilen ithalattır (Akova, 2009; Çiftçi, 2004).

Sonuç

Ülkemizde toplam 24.3 milyon hektar olan tarım alanının, 735 bin hektarında yemelik baklagil ekilmekte, yaklaşık 1 milyon ton üretim yapılmaktadır. Ülkemizde en fazla ekilen yemelik baklagiller sırasıyla nohut (388 bin ha), mercimek (323 bin ha), fasulye (91 bin ha), bakla (3.2 bin ha), börülce (1.9 bin ha) ve bezelye (1.1 bin ha) olurken, en fazla üretilenler ise nohut (411 bin ton), mercimek (540 bin ton), fasulye (215 bin ton), bakla (7 bin ton), bezelye (2.9 bin ton) ve börülce (2.4 bin ton) olmuştur. Baklagil üretimimiz beklenenden daha düşüktür. Ülkemizde Baklagil üretiminin artırılması için:

- Girdi fiyatları düşürülmeli,
- Hastalık ve zararlılara dayanıklı, yüksek verimli çeşitler ıslah edilmeli,
- Sertifikalı tohum kullanımının yaygınlaşması için tohum desteği verilmeli,
- Arazi toplulaştırma işlemleri hızlandırılıp, küçük aile işletmelerinde geçimlik tarım olarak gerçekleştirilen baklagil üretiminin pazara yönelik olarak yapılması sağlanmalı,
- Üretici birlikleri kurulmalı ve kurulması devlet tarafından desteklenmeli,
- Üreticinin ürün hasadı döneminde baklagil ithalatı kesinlikle önlenmeli,
- Nadas alanlarında yemelik baklagiller ekim nöbetine sokulmalıdır.

Kaynaklar

- Adak M.S., Güler M. ve Kayan N., 2010. Yemelik Baklagillerin Üretimini Artırma Olanakları, Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, Ankara
- Akçin A., 1988. Yemelik Tane Baklagiller, S. Ü. Yayınları:43, Ziraat Fakültesi Yayınları, 8.377 Konya
- Akova Y., 2009. İGEME Bakliyat Raporu. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Ankara
- Anonim., 2014. TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri. <http://tuikapp.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul> . (25.02.2015)
- Çiftçi C.Y., 2004. Dünyada ve Türkiye'de Yemelik Tane Baklagiller Tarımı. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Teknik Yayınları Dizisi, No.5, Ankara, 88s
- FAO, 2013. Faostat-Agriculture. <http://faostat.fao.org/site/567/default.aspx#ancor> (24.02.2015)
- Kün E., Çiftçi G.Y., Birsin M., Ülger A.C., Karahan S., Zencici N., Öktem A., Güler M., Yılmaz N. ve Atak M., 2005. Tahıl Ve Yemelik Dane Baklagil Üretimi: Yemelik Dane Baklagiller. Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi, 3-7 Ocak 2005, Ankara, S: 396-407
- Şehirli S., Gençtan T., Avcı M., Zencirci N. ve Uçkesen B., 2005. Türkiye Tahıl ve Yemelik Tane Baklagil Üretiminin Bugünkü ve Gelecekteki Boyutlar, Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi, s: 431-352
- Şehirli S., 1988. Yemelik Dane Baklagiller, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları, 1089, Ders Kitabı 314